

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instruments un Instruments sadarbībai kodoldrošības jomā”

(COM(2018) 460 final – 2018/0243 (COD))

(2019/C 110/29)

Ziņotājs: **Cristian PÎRVULESCU**

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 2.7.2018. Eiropas Komisija, 12.7.2018. Eiropas Savienības Padome, 18.7.2018.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants Euratom līguma 206. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	23.11.2018.
Pieņemts plenārsesijā	12.12.2018.
Plenārsesija Nr.	539
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	176/0/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumenti

1.1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atbalsta priekšlikuma vispārējos un konkrētos mērķus un uzskata, ka virzība uz to instrumentu racionalizēšanu, ko lieto attiecībās ar kaimiņvalstīm un trešām valstīm, ir vēlama un lietderīga. Eiropas Savienībai ir jāveido tādas attiecības ar kaimiņvalstīm un trešām valstīm, kuras ir konstruktīvas, realitātei atbilstošas un pragmatiskas un kurās vērtībām arī turpmāk vajadzētu būt nozīmīgam šo attiecību aspektam.

1.1.2. Komiteja pieņem zināšanai minētajā priekšlikumā pausto Komisijas, pārējo Eiropas iestāžu un dalībvalstu apņemšanos atbalstīt pilsoniskās sabiedrības, demokrātijas un cilvēktiesību aizsardzības sistēmu attīstību. Izmantojot jauno konsolidēto instrumentu, visos posmos, sākot ar plānošanu un beidzot ar uzraudzību un novērtēšanu, būtu jācenšas veicināt ES vērtības, tostarp tiesiskumu, godīgumu, pluralismu, demokrātiju un cilvēktiesību aizsardzību. Šajā saistībā komiteja visnotaļ aicina Eiropas Komisiju ievērojami vairāk līdzekļu piešķirt tematiskajām programmām “Cilvēktiesības un demokrātija” un “Pilsoniskā sabiedrība”.

1.1.3. Komiteja atbalsta Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumenta mērķi nodrošināt un veicināt Savienības vērtības un intereses pasaulē, lai sasniegtu tās ārējās darbības mērķus un principus. Paziņojumā arī norādīts, ka, īstenojot minēto regulu, tiks nodrošināta atbilstība citām ārējās darbības jomām un citām attiecīgajām ES politikas jomām, kā tas minēts Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam (“programma 2030. gadam”). Tas nozīmē, ka tiek ņemta vērā visu politikas virzienu ietekme uz ilgtspējīgu attīstību visos līmeņos – dalībvalstīs, Eiropas Savienībā, citās valstīs un pasaulē.

1.1.4. Komiteja izmanto šo izdevību, lai atgādinātu Eiropas Savienībai, ka programmā 2030. gadam ir paredzēts veidot pasauli, kurā ikviena valsts atbilstoši savam attīstības un spēju līmenim gūst labumu no ilgstošas, iekļaujošas un ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes, sociālās attīstības, tostarp pienācīgas kvalitātes nodarbinātības visiem, un vides aizsardzības. Pasauli, kurā demokrātija, laba pārvaldība un tiesiskums, kā arī labvēlīga vide valsts un starptautiskā līmenī ir būtiski ilgtspējīgas attīstības elementi.

1.1.5. Lai izpildītu šo svarīgo pienākumu atbalstīt programmas 2030. gadam rīcības plānu cilvēkiem, planētai un labklājībai, vairāk uzmanības ir jāpievērš atbalsta instrumentiem, to organizācijai un atbilstībai sarežģītajai situācijai pasaules politikā. Izmantoto instrumentu racionalizēšana un apvienošana ir liels solis pretī efektīvai, prioritātēs balstītai rīcībai, kas vērsta uz ierosināto mērķu sasniegšanu. ES bieži vien spēj izlēmīgi rīkoties, lai atbalstītu visneaizsargātākās grupas un privātpersonas. Par šo pienākumu nedrīkst aizmirst, un to ir jāturpina pienācīgi pildīt.

1.1.6. Kaimiņvalstis un trešās valstis saskaras ar vairākām lielām un daudzveidīgām problēmām, kas pārklājas. Pasaulē, kurā pašlaik šķiet, ka demokrātiju, politisko stabilitāti un ekonomisko izaugsmi veicinošas reformas ir apstājušās, Eiropas Savienībai nav jāpārtrauc, bet gan jāpastiprina savi centieni. Tai būtu jāturpina pastāvīga saziņa ar kaimiņvalstu un trešo valstu valdībām, lai aicinātu un motivētu tās sadarboties atbildīgi. ES partnerattiecībām ar šīm valdībām vajadzētu būt stabilām, pārlicinošām un stingri virzītām uz šo valstu iedzīvotāju dzīves apstākļu uzlabošanu.

1.1.7. Komiteja atbalsta viedokli, ka Eiropas Savienībai būtu no šī brīža līdz 2030. gadam proaktīvi jādarbojas, lai palīdzētu izskaust nabadzību un badu, apkarotu nevienlīdzību valstīs un starp tām, veidotu miermīlīgu, taisnīgu un iekļaujošu sabiedrību, aizsargātu cilvēktiesības, veicinātu dzimumu līdztiesību un nodrošinātu iespējas sievietēm un meitenēm, kā arī nodrošinātu planētas un tās dabas resursu ilgstošu aizsardzību.

1.1.8. Komiteja atzinīgi vērtē centienus ar minēto priekšlikumu samazināt ES iestāžu un dalībvalstu administratīvo slogu un vairāk pievērsties politiskajiem mērķiem un pienākumiem pret ārējiem partneriem. Komiteja atzinīgi vērtē un atbalsta priekšlikumā ierosinātos uzlabojumus: vienkāršošanu un elastības palielināšanu, kā arī rezultātu uzraudzības pilnveidošanu.

1.1.9. Komiteja pauž atzinību par to, ka tiks paplašinātas Eiropas Parlamenta pilnvaras budžeta un kontroles jomā, ES budžetā iekļaujot darbības, kas patlaban tiek finansētas no Eiropas Attīstības fonda (EAF).

1.1.10. Komiteja mudina Eiropas Komisiju balstīties uz sasniegumiem un progresu, kas panākts ar iepriekšējiem instrumentiem. Piemēram, Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instruments atzina visas ekonomiskās, sociālās un ar kultūru saistītās tiesības un veicināja sociālo dialogu⁽¹⁾. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas cīnās par brīvību, demokrātiju, cilvēktiesībām un vēlēšanu taisnīgu norisi, tika atbalstītas, neraugoties uz dažu valstu valdību naidīgo attieksmi pret tām. Šī apņemšanās būtu jā saglabā un jāturpina.

1.1.11. Komiteja norāda uz kaimiņvalstu un trešo valstu demokrātijas un vēlēšanu procedūru nozīmību un mudina Eiropas Komisiju noteikt, ka prioritāte ir spēcīgu un neatkarīgu vēlēšanu iestāžu izveide. ES iestādēm būtu cieši jāsadarbības ar Venēcijas komisiju, Eiropas Padomi, EDSO un vēlēšanu ekspertu tīkliem, lai būtiskotu to svarīgo atbalstu virzībai uz taisnīgām un stabilām vēlēšanu procedūrām.

1.1.12. Tā kā dalībvalstīm jau ir ilggadīgas attiecības ar kaimiņvalstīm un trešām valstīm, komiteja mudina dalībvalstis visaptveroši sadarboties, lai uzlabotu instrumenta darbības rezultātus.

1.1.13. Komiteja atbalsta Reģionu komitejas atzinumā sniegtos ieteikumus un arī mudina Komisiju nodrošināt, ka vienmēr ar attiecīgajām ieinteresētajām personām, to skaitā vietējām un reģionālajām pašvaldībām, notiek pienācīga apspriešanās un ka tās var savlaicīgi piekļūt attiecīgai informācijai, kas tām dod iespēju jēgpilni piedalīties programmu izstrādē, īstenošanā un ar tām saistītajā uzraudzībā. Komiteja arī uzsver, ka vadošajos principos būtu jāiekļauj tāds princips kā demokrātija valsts līmenim pakārtotajos līmeņos, jo iedzīvotāji demokrātiju vistiešāk var izjust tieši vietējā un reģionālajā līmenī.

1.2. Instruments sadarbībai kodoldrošības jomā

1.2.1. Runājot par Eiropas Kodoldrošuma instrumentu, jānorāda, ka pēc Fukušimas kodolkatastrofas kļuva pilnīgi skaidrs, ka ar kodolenerģijas izmantošanu saistītās problēmas un draudi skar visu pasauli. Diemžēl priekšlikumā ne stratēģiskā, ne politiskā līmenī nav ņemta vērā iedzīvotāju, pilsoniskās sabiedrības un uzņēmējdarbības sektora pamatotā prasība plānot kodolenerģijas izmantošanu ilgtermiņā.

⁽¹⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instruments (EIDHR)", ziņotājs: *Iuliano* kgs (OV C 182, 4.8.2009., 13. lpp.); Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Savienības finanšu instruments sadarbībai attīstības jomā: organizētas pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru loma", ziņotājs: *Iuliano* kgs (OV C 44, 11.2.2011., 123. lpp.).

1.2.2. Komiteja pauž atzinību par Komisijas nodomu kodoljomā paredzēt pasākumus, kas atbilst gan attīstības sadarbības politikai un starptautiskās sadarbības politikai tādās jomās kā veselība, lauksaimniecība un rūpniecība, gan arī sociālajiem projektiem, kuri saistīti ar kodolnegadījumu seku pārvarēšanu. Taču nav skaidrs, kā ar pieejamo budžetu un pastāvošo institucionālo struktūru būs iespējams šo nodomu praktiski īstenot.

1.2.3. Starptautiskai Atomenerģijas aģentūrai ir būtiska loma, un tai būtu jāuzņemas pienākums nodrošināt pārredzamību un agrīno brīdināšanu saistībā ar jaunu kodolelektrostaciju tapšanu visā pasaulē. Eiropas Savienībai būtu visaptveroši jāsadarbjas ar starptautiskajām iestādēm un organizācijām, lai veicinātu kodoldrošību.

1.2.4. Jāvelta lielākas pūles, lai nodrošinātu, ka esošās un plānotās kodolelektrostacijas Eiropas kaimiņvalstīs darbojas saskaņā ar augstiem pārredzamības un drošības standartiem. EESK mudina visas dalībvalstis atbalstīt šo mērķi un noteikt, ka kodoldrošība ir būtisks mērķis to divpusējās un daudzpusējās attiecībās ar partnervalstīm.

1.2.5. Turklāt, ņemot vērā būtiskās globālās problēmas, kas saistītas ar kodolenerģiju, un daudzos kodolobjektus ES kaimiņvalstīs, komiteja uzskata, ka 300 miljonu EUR (faktiskajās cenās) liels finansējums, kas paredzēts minētās regulas īstenošanai 2021.–2027. gadā, ir vairāk nekā nepietiekams.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Priekšlikuma konteksts – Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instruments

2.1.1. Paziņojumā noteiktas galvenās prioritātes un vispārējā budžeta struktūra ES ārējās darbības programmām izdevumu kategorijā "Kaimiņattiecības un pasaule", tostarp paredzēts izveidot Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu.

2.1.2. Ar minēto priekšlikumu ES arī turpmāk spēs uzņemties aktīvu lomu, tostarp centienos veicināt cilvēktiesību ievērošanu, labklājību, stabilizāciju, attīstību, drošību un tirdzniecību, novērst neatbilstīgās migrācijas pamatcēloņus, ierobežot klimata pārmaiņas un aizsargāt vidi. Taču tā spēs to paveikt vispusīgāk, vienlaikus nodrošinot elastīgākas iespējas pārvietot resursus tur, kur tie ir vajadzīgi, mainoties starptautiskajam kontekstam.

2.1.3. Minētais priekšlikums nodrošina pilnvarojošu satvaru, kas paver iespēju īstenot ārējās darbības politikas pasākumus un starptautiskās saistības. Starptautiskās saistības ir noteiktas Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam, Parīzes nolīgumā par klimata pārmaiņām, Adisabebas rīcības programmā, Sendai ietvarprogrammā katastrofu riska mazināšanai (2015.–2030. gadam) un ANO Drošības padomes Rezolūcijā 2282 (2016) par miera uzturēšanu. Eiropas Savienībā politikas satvaru līdztekus citiem politikas dokumentiem veido Līgumu noteikumi par ārējo darbību, un šo noteikumu konkrētās izpausmes ir ES globālā ārpolitikas un drošības politikas stratēģija, jaunais Eiropas Konsenss attīstības jomā, atjaunotā ES un Āfrikas partnerība un pārskatītā Eiropas kaimiņattiecību politika. Regula arī būs satvars, kurā tiks īstenota partnerība, kas aizstās pašlaik spēkā esošo Kotonū nolīgumu, ar kuru izveido asociāciju un partnerību starp Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna grupas valstīm un Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm.

2.1.4. Ietekmes novērtējumā secināts, ka vienā instrumentā varētu apvienot lielāko daļu instrumentu (izņemot tos, kas ir īpaši specifiski, piemēram, humānā palīdzība ar tās neitralitātes principu), proti, Kopējo īstenošanas regulu, Attīstības sadarbības instrumentu, Eiropas Attīstības fondu, Eiropas Fondu ilgtspējīgai attīstībai, Ārējo aizdevumu mandātu, Eiropas kaimiņattiecību instrumentu, Eiropas instrumentu demokrātijai un cilvēktiesībām, Garantiju fondu, stabilitātes un miera veicināšanas instrumentu un partnerības instrumentu. Tie instrumenti, kas būtu jā saglabā nošķirti, ir pirmspievienošanās palīdzības instruments, humānā palīdzība, kopējās ārpolitikas un drošības politikas budžets, aizjūras zemes un teritorijas, tostarp Grenlande, ES Civilās aizsardzības mehānisms, ES palīdzības brīvprātīgo shēma, atbalsts Kipras turku kopienai, Rezerve palīdzībai ārkārtas gadījumos un jaunais Eiropas Miera nodrošināšanas fonds.

2.1.5. Vairāku instrumentu apvienošana vienā plašā instrumentā dotu iespēju racionalizēt to pārvaldības un pārraudzības sistēmas un tādējādi samazināt administratīvo slogu ES iestādēm un dalībvalstīm. Tā vietā, lai pievērstos vairākiem plānošanas procesiem, debates vairāk koncentrētos uz politiskajiem mērķiem un sadarbību ar ārējiem partneriem. Turklāt darbības, kas saņem kumulatīvu finansējumu no dažādām Savienības programmām, tiks revidētas tikai vienreiz, aptverot visas iesaistītās programmas un attiecīgos tām piemērojamos noteikumus.

2.1.6. Vienkāršošana nenozīmē, ka būs mazāk kontroles vai atbildības. Institucionālais līdzsvars tiks pilnībā saglabāts. Eiropas Parlamenta pilnvaras budžeta un kontroles jomā drīzāk tiks paplašinātas, ES budžetā iekļaujot darbības, kas patlaban tiek finansētas no Eiropas Attīstības fonda.

2.1.7. Finansējumu veido:

a) 68 000 miljoni EUR ģeogrāfiskajām programmām:

- ES kaimiņvalstis – vismaz 22 000 miljoni EUR,
- Subsahāras Āfrika – vismaz 32 000 miljoni EUR,
- Āzija un Klusā okeāna reģions – 10 000 miljoni EUR,
- Ziemeļamerika, Dienvidamerika un Karību jūras reģions – 4 000 miljoni EUR;

b) 7 000 miljoni EUR tematiskajām programmām:

- “Cilvēktiesības un demokrātija” – 1 500 miljoni EUR,
- “Pilsoniskās sabiedrības organizācijas” – 1 500 miljoni EUR,
- “Stabilitātes un miera veicināšana” – 1 000 miljoni EUR,
- “Globālās problēmas” – 3 000 miljoni EUR;

c) 4 000 miljoni EUR ātrās reaģēšanas darbībām.

2.1.8. Rezerve jaunām problēmām un prioritātēm 10 200 miljonu EUR apmērā saskaņā ar 15. pantu palielinās 6. panta 2. punktā minētās summas.

2.1.9. Līdzekļu piešķiršanā priekšroka jādod valstīm, kam tie visvairāk vajadzīgi, īpaši vismazāk attīstītajām valstīm, valstīm ar zemiem ienākumiem, valstīm krīzes, pēckrīzes, nestabilā un neaizsargātā situācijā, tostarp mazām jaunattīstības salu valstīm.

2.1.10. Programma “Stabilitāte un miers” un programma “Cilvēktiesības un demokrātija”, kā arī ātrās reaģēšanas darbības ir atvērtas visu valstu struktūrām, jo Savienība, ņemot vērā minēto pasākumu globālo darbības jomu, sarežģītos apstākļos, kuros palīdzība tiek sniegta, un vajadzību pēc ātras rīcības, ir ieinteresēta nodrošināt iespējami plašu saņēmēju loku. Starptautiskās organizācijas arī ir tiesīgas saņemt atbalstu.

2.1.11. Jaunais Eiropas Konsens attīstības jomā (“konsenss”), kas tika parakstīts 2017. gada 7. jūnijā, nodrošina satvaru Savienības un tās dalībvalstu kopīgai pieejai attīstības sadarbības jomā, lai īstenotu programmu 2030. gadam un Adisabebas rīcības programmu. Attīstības sadarbības politikas centrā ir nabadzības izskaušana, vēršanās pret diskrimināciju un nevienlīdzību, principa “nevienu neatstāt novārtā” īstenošana un izturētspējas stiprināšana.

2.1.12. Īpaši jānorāda, ka, īstenojot minētajā regulā paredzētos pasākumus, atbilstīgi pieņemtajam konsensam 20 % no oficiālās attīstības palīdzības, kas tiek finansēta saskaņā ar minēto regulu, tiks atvēlēti sociālajai integrācijai un cilvēces attīstībai, tostarp dzimumu līdztiesības un sieviešu iespēju nodrošināšanai.

2.1.13. Lai nodrošinātu, ka resursi tiek piešķirti tiem, kam vajadzības ir vislielākās, it īpaši vismazāk attīstītajām valstīm un valstīm nestabilitātes un konflikta situācijā, minētajai regulai būtu jāsekmē centieni programmas 2030. gadam īstenošanas periodā sasniegt kopējo mērķi, proti, panākt, ka 0,2 % no Savienības nacionālā kopienākuma tiek novirzīti vismazāk attīstītajām valstīm.

2.1.14. Minētajai regulai būtu jāatspoguļo nepieciešamība koncentrēties uz stratēģiskajām prioritātēm gan ģeogrāfiski, t. i., uz Eiropas kaimiņvalstīm un Āfriku, kā arī valstīm, kuras ir nestabilas un kuru vajadzības ir vislielākās, gan tematiski, t. i., uz drošību, migrāciju, klimata pārmaiņām un cilvēktiesībām.

2.1.15. Eiropas kaimiņattiecību politika, kas pārskatīta 2015. gadā, tiecas stabilizēt kaimiņvalstis un nostiprināt izturētspēju, it īpaši līdzsvarojot ilgtspējīgas attīstības trīs aspektus: ekonomisko, sociālo un vides aspektu. Lai sasniegtu savu mērķi, pārskatītā Eiropas kaimiņattiecību politika koncentrējas uz četrām prioritārām jomām: labu pārvaldību, demokrātiju, tiesiskumu un cilvēktiesībām ar īpašu uzsvāru uz plašāku sadarbību ar pilsonisko sabiedrību; ekonomikas attīstību; drošību; migrāciju un mobilitāti, tostarp neatbilstīgās migrācijas un iedzīvotāju piespiedu pārvietošanas pamatcēloņu novēršanu.

2.1.16. Demokrātijai un cilvēktiesībām, tostarp dzimumu līdztiesībai un sieviešu iespēju nodrošināšanai, uzmanība būtu jāpievērš visā minētās regulas īstenošanas gaitā, taču Savienības palīdzībai, kas tiek sniegta saskaņā ar tematiskajām programmām cilvēktiesību, demokrātijas un pilsoniskās sabiedrības organizāciju jomā, vajadzētu būt īpaši papildinošai un papildu funkcijai, jo šai palīdzībai ir globāls raksturs un tās piešķiršana nav atkarīga no attiecīgo trešo valstu valdību un publisko iestāžu piekrišanas.

2.1.17. Būtu jāapzinās, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir plašs dalībnieku loks, kam ir dažādi uzdevumi un pilnvaras un ko veido visas nevalstiskās un bezpeļņas struktūras, kuras ir bezpartejiskas un nevardarbīgas un kurās cilvēki apvienojas, lai censtos sasniegt kopīgus politiskus, ar kultūru saistītus, sociālus vai ekonomiskus mērķus un ideālus. Šīs organizācijas, kas ir pilsētu un lauku, formālas un neformālas organizācijas, darbojas vietējā, valsts, reģionālā un starptautiskā līmenī.

2.1.18. Minētajai regulai būtu jādod Savienībai iespēja reaģēt uz problēmām, vajadzībām un iespējām, kas saistītas ar migrāciju, un tādā veidā jāpapildina Savienības migrācijas politika un tās apņemšanās īstenot programmu 2030. gadam. Šī apņemšanās (10.7. ilgtspējīgas attīstības mērķis) nozīmē, ka tiek atzīts migrantu pozitīvais ieguldījums iekļaujošā izaugsmē un ilgtspējīgā attīstībā, tiek atzīts, ka starptautiskā migrācija ir daudzdimensionāla parādība, kam ir liela nozīme izcelsmes, tranzīta un galamērķa valstu attīstībā un uz ko ir jāreaģē saskaņoti un visaptveroši, un ka tiek pausta apņemšanās sadarboties starptautiskā līmenī, lai nodrošinātu drošu, likumīgu un atbilstīgu migrāciju, pilnībā ievērojot cilvēktiesības un humāni izturoties gan pret migrantiem neatkarīgi no viņu migrācijas statusa, gan pret bēgļiem un pārvietotām personām. Šādai sadarbībai būtu arī jāstiprina bēgļu uzņemamo kopienu izturētspēja.

2.2. Īpašas piezīmes

2.2.1. Ilgtspējīgas attīstības mērķi sniedz labu pamatu iekšpolitikas un ārpolitikas saskaņotības palielināšanai, un Komiteja uzskata, ka īpašas uzmanības pievēršana 16.3., 16.6. un 16.7. ilgtspējīgas attīstības mērķim, proti, demokrātijas, tiesiskuma, pārredzamu institūciju un iesaistošas un pārstāvnieciskas lēmumu pieņemšanas veicināšanai, ir svarīga, lai varētu apvienot centienus un nodrošināt to stratēģisku virzību.

2.2.2. Pozitīvi vērtējams tas, ka jaunais instruments veicina ārējo pasākumu un rīcības saskaņotību. Šī saskaņotība būtu jāveicina gan, veicot instrumenta pārvaldību Eiropas līmenī, gan arī kaimiņvalstu un trešo valstu līmenī. Šo valstu centrālajām un vietējām pārvaldes iestādēm nav vienlīdz lielu spēju koordinēt un īstenot programmas. Ar ES palīdzību un pilsoniskās sabiedrības un sociālo ieinteresēto personu atbalstu un līdzdalību katrai valdībai būtu jānosaka dažādo pasākumu koordinēšanas kārtība.

2.2.3. Partnervalstīs pastāvošās dažādās problēmas un vajadzības nozīmē, ka katrai valstij ir vajadzīgi pārdomātāka plānošana. Tas atzīts programmas 2030. gadam īstenošanas līdzekļos un 17. ilgtspējīgas attīstības mērķi, kur norādīts: "Ņemot vērā jaunās programmas apjomu un vērienu, tās īstenošanas nodrošināšanai ir vajadzīga atjaunota globālā partnerība. Minētā partnerība darbosies atbilstoši vispārējās solidaritātes garam. Tā veicinās intensīvu vispārējo iesaistīšanos visu mērķu un apakšmērķu īstenošanas atbalstam, apvienojot valdības, privāto sektoru, pilsonisko sabiedrību un citus dalībniekus un piesaistot visus pieejamos resursus."

2.2.4. Komiteja uzskata, ka būtu jāiedibina šāds process un ka šajā procesā būtu jārada katrai valstij savs integrētais plāns, par ko jāpanāk politiska vienprātība un kas pēc tam pārvaldes līmenī jāuzskata par prioritāti. Šis plāns praksē nodrošinās sinerģiju un papildināmību un palīdzēs noteikt pasākumus un Eiropas atbalsta ietekmi partnervalstīs.

2.2.5. Komiteja uzskata, ka administratīvo un finansiālo procedūru vienkāršošanas centieni būtu jāpadara par prioritāti, lai pilsoniskās sabiedrības organizācijām un vietējām iestādēm būtu daudz vieglāk piekļūt ES finansiālajam atbalstam.

2.2.6. Komiteja atbalsta nostāju, ka ārējai darbībai piešķirtā summa nedrīkstētu būt mazāka par Eiropas Attīstības fonda un pārējo ārējās finansēšanas instrumentu kopsummu. Tā arī atzinīgi vērtē to, ka EAF elastība ir saglabāta ES budžetā.

2.2.7. Komiteja norāda uz 16. ilgtspējīgas attīstības mērķa nozīmi, it īpaši uz jaunā instrumenta pārvaldības struktūru un tajā paredzētajām lēmumu pieņemšanas procedūrām. Komiteja kā lietpratīga Eiropas organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāve ar sakariem daudzās kaimiņvalstīs un trešās valstīs piedāvā iesaistīties šajā instrumentā – visos tā pasākumu un projektu posmos.

2.2.8. Komiteja pauž cerību, ka, aizstājot pašreizējo Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instrumentu, kas atbalsta 16. ilgtspējīgas attīstības mērķi, konkrētāk, intervences pasākumus trešās valstīs cilvēktiesību, pamatbrīvību un demokrātijas jomā, nekādi netiks ietekmēti minēto pasākumu tvērums un struktūra, bet gan drīzāk tie tiks stiprināti.

2.2.9. Komiteja uzskata, ka valstu un starptautiskā līmenī ir steidzami jārikojas, lai ierobežotu klimata pārmaiņas, un atbalsta ES mērķi šim uzdevumam atvēlēt vismaz 25 % sava budžeta.

2.2.10. Komiteja vēlas atkārtoti uzsvērt programmā 2030. gadam teikto par ilgtspējīgas attīstības mērķu savstarpējām saiknēm un integrētību, kam ir ļoti būtiska loma centienos nodrošināt šīs programmas mērķa sasniegšanu. Komiteja iesaka izveidot caurviju programmas, kas aptvertu vairākas attiecīgas rīcības jomas un spētu dot taustāmus rezultātus trešās valstīs. Piemēram, klimata pārmaiņas negatīvi ietekmē lauksaimniecību Subsahāras Āfrikā. Tas, ka nav iespējams apstrādāt zemi, izraisa kopienu izjukšanu un ir viens no būtiskākajiem cēloņiem migrācijai uz Eiropu. Šos cilvēkus praktiski varētu uzskatīt par "klimata bēgļiem", un šī problēma ir jārisina kompleksi, galvenokārt cenšoties apturēt pārtuksnešošanos, kā arī īstenojot atbalsta programmas gan riskam pakļautajiem cilvēkiem, gan tiem, kas nolēmuši migrēt.

2.2.11. Trešās valstis, kas ir arī migrantu un bēgļu izcelsmes valstis, būtu jāatbalsta to centienos uzlabot savas spējas un ekonomikas infrastruktūru, un būtu jāpalīdz tām risināt lielākās ekonomiskās, politiskās, sociālās un ekoloģiskās problēmas. Ar šo instrumentu būt jācenšas novērst it īpaši bēgļu migrācijas pamatcēloņus un stratēģiski izmantot pieejamos resursus, lai veicinātu mieru, stabilitāti, demokrātiju un labklājību partnervalstīs.

2.2.12. Komiteja atzīmē, ka 10 % no ES finansējuma ir paredzēts atvēlēt neatbilstīgas migrācijas un piespiedu pārvietošanas pamatcēloņu novēršanai un migrācijas vadības un pārvaldības atbalstīšanai, tostarp bēgļu un migrantu tiesību aizsardzībai saskaņā ar minētās regulas mērķiem. Komiteja izmanto šo izdevību, lai atgādinātu Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm, ka tām ir jāpilda savi starptautiskie pienākumi attiecībā uz migrantiem.

2.2.13. Komiteja iesaka, ka tāpat kā iepriekš minētajā plānošanas procesā arī regulas īstenošanas uzraudzībā, novērtēšanā un ziņošanā par to būtu jāraugās uz katru valsti atsevišķi. Sagrupējot pasākumus un rādītājus pa valstīm, varētu vieglāk konstatēt sinerģiju un papildināmību vai to trūkumu un to atbilstību ES politikas pamatmērķiem.

2.2.14. Komiteja mudina Eiropas Komisiju ievērot vispārēju principu, proti, nodrošināt, ka vienmēr notiek pienācīga apspriešanās ar attiecīgajām partnervalstu ieinteresētajām personām, to skaitā pilsoniskās sabiedrības organizācijām un vietējām pašvaldībām, un ka tās var savlaicīgi piekļūt attiecīgai informācijai, kas tām dod iespēju jēgpilni piedalīties programmu izstrādē, īstenošanā un ar tām saistītajā uzraudzībā.

2.2.15. Komiteja pauž atzīnību par to, ka tiek piemērots princips pilnībā izpildīt savus pienākumus pret partnervalstīm, un uzskata, ka arī partnervalstu sistēmu izmantošana programmu īstenošanai ir pareizā pieeja. Taču jānorāda, ka tas var notikt tikai tad, ja valda piemēroti apstākļi un ja ir ticamas garantijas par minēto sistēmu efektivitāti, integritāti un objektivitāti.

2.2.16. Saistībā ar ģeogrāfisko plānošanu un īpaša, pielāgota sadarbības satvara izveidi komiteja iesaka Eiropas Komisijai ne tikai ņemt vērā valstu rādītājus, bet arī pievērsties teritoriāli noteiktām kopienām, kas ir pakļautas riskam palikt bez ievēribas. Lauku kopienas un tādas kopienas, kas ir tālu no galvaspilsētām un pilsētcentriem, bieži vien ir īpaši nestabilas un neaizsargātas. Vispirms tās būtu jāpamana un jāņem vērā plānošanas procesā.

2.2.17. Ģeogrāfiskajā programmu plānošanā būtu jāņem vērā arī tas, kādā situācijā ir ar noteiktu teritoriju nesaistītas sociālās grupas un kopienas, kas var saskarties ar nopietnām problēmām, piemēram, jaunieši, veci cilvēki, cilvēki ar invaliditāti un citu kategoriju cilvēki.

2.3. Priekšlikuma konteksts – Instruments sadarbībai kodoldrošības jomā

2.3.1. Jaunā Eiropas Kodoldrošuma instrumenta mērķis ir veicināt efektīvu un lietderīgu kodoldrošuma standartu izveidošanu trešās valstīs saskaņā ar *Euratom* līguma 206. pantu, pamatojoties uz pieredzi, kas gūta, *Euratom* Kopienā īstenojot kodoldrošuma pasākumus.

2.3.2. Minētās regulas mērķis ir papildināt tos kodolenerģijas sadarbības pasākumus, ko finansē saskaņā ar [KASSSI regulu], lai jo īpaši atbalstītu augsta līmeņa kodoldrošību, pretradiācijas aizsardzību un piemērotu efektīvas un iedarbīgas kodolgarantijas trešās valstīs, pamatojoties uz Kopienā veiktām darbībām un saskaņā ar šīs regulas noteikumiem. Minētā regula jo īpaši tiecas:

- a) veicināt efektīva kodoldrošuma kultūru un īstenot visaugstākos kodoldrošuma un pretradiācijas aizsardzības standartus, kā arī nepārtraukti uzlabot kodoldrošumu;
- b) nodrošināt atbildīgu un drošu izlietotās kodoldegvielas un radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanu, bijušo kodoliekārtu un kodolobjektu dezekspluatāciju un atveseļošanu;
- c) izveidot efektīvas un lietderīgas kodolgarantiju sistēmas.

2.3.3. Darbībām, ko finansē saskaņā ar minēto priekšlikumu, jābūt saskaņotām un jāpapildina darbības, kuras tiek veiktas saskaņā ar Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu (tas aptver arī darbības kodolenerģijas jomā), Pirmspievienošanās palīdzības instrumentu, Lēmumu par aizjūras zemēm un teritorijām, kopējo ārpolitiku un drošības politiku, kā arī nupat ierosināto Eiropas Miera nodrošināšanas fondu, kas neietilpst ES budžetā.

2.3.4. ES kodolnozare darbojas globālā tirgū, kura vērtība līdz 2050. gadam būs sasniegusi 3 triljonus EUR, un tajā ir tieši nodarbināts pusmiljons cilvēku. 14 dalībvalstīs kopā darbojas 129 kodolreaktori, un 10 no šīm valstīm plāno būvēt jaunus reaktorus. Eiropas Savienībā ir spēkā pasaulē progresīvākie juridiski saistošie būvniecības standarti kodoldrošības jomā, un Eiropas uzņēmumi saražo lielu daļu pasaulē saražotās kodoldegvielas. (EESK paziņojums presi *EESC urges the EU to adopt a more comprehensive nuclear strategy (PINC)* ("EESK mudina ES pieņemt visaptverošāku kodolstratēģiju (PINC)"), Nr. 58/2016, 22.9.2016.).

2.4. Īpašas piezīmes

2.4.1. Komiteja pauž atzinību par to, ka priekšlikuma veids ir regula, kas nodrošina tās vienotu piemērošanu, visa dokumenta saistošu raksturu un tiešu piemērošanu. Savienība un Kopiena var papildināt dalībvalstu darbības, ja ir jānovērš potenciāli bīstamas situācijas vai jāveic ar īpaši augstām izmaksām saistīti pasākumi, un tās ir atbildīgas par šādu darbību papildināšanu. Kā priekšlikumā norādīts, dažās jomās, kurās dalībvalstis nav aktīvas, Savienība un Kopiena joprojām ir galvenās (un dažkārt vienīgās) dalībnieces, kas iesaistās.

2.4.2. Pēc Fukušimas kodolkatastrofas tapa pilnīgi skaidrs, ka ar kodolenerģijas izmantošanu saistītās problēmas un draudi skar visu pasauli. ES savas unikālās būtības dēļ pasaules centienos panākt gan kodoldrošību, gan izmantot tīras enerģijas tehnoloģijas ir viena no galvenajām atbildīgajām dalībniecēm, kam ir vajadzīgie resursi.

2.4.3. Diemžēl priekšlikumā ne stratēģiskā, ne politiskā līmenī nav ņemta vērā iedzīvotāju, pilsoniskās sabiedrības un uzņēmējdarbības sektora pamatotā prasība plānot kodolenerģijas izmantošanu ilgtermiņā. Nav skaidrs, kā ES izmantos savus resursus, lai risinātu kodolenerģijas galvenās problēmas saistībā ar pieaugošajām bažām un vajadzībām pēc tīras un cenas ziņā pieņemamas enerģijas ES un pasaulē.

2.4.4. Starptautiskai Atomenerģijas aģentūrai ir būtiska loma, un tai būtu jāuzņemas pienākums nodrošināt pārredzamību un agrīno brīdināšanu saistībā ar jaunu kodolelektrostaciju tapšanu visā pasaulē. Eiropas Savienībai būtu visaptveroši jāsadarbjas ar starptautiskajām iestādēm un organizācijām, lai veicinātu kodoldrošību.

2.4.5. Eiropas Savienībai būtu aktīvi jāveicina visaugstāko kodoldrošības standartu ievērošana un jānodrošina visprogresīvāko Eiropas procedūru, labas prakses piemēru un tehnoloģiju popularizēšanas visā pasaulē, lai panāktu visu plānoto iekārtu un reaktoru drošību.

2.4.6. Jāvelta lielākas pūles, lai nodrošinātu, ka esošās un plānotās kodolelektrostacijas Eiropas kaimiņvalstīs darbojas saskaņā ar augstiem pārredzamības un drošības standartiem. EESK mudina visas dalībvalstis atbalstīt šo mērķi un noteikt, ka kodoldrošība ir būtisks mērķis to divpusējās un daudzpusējās attiecībās ar partnervalstīm.

2.4.7. EESK joprojām uzskata, ka Eiropas Komisija savā priekšlikumā par Kodoljomas pārskata programmu (PINC) attiecībā uz kodolenerģijas ražošanas mērķiem un ieguldījumiem nav apsvērusi tādus steidzami risināmus jautājumus kā kodolenerģijas konkurētspēja, kodolenerģijas ieguldījums energoapgādes drošībā un klimata pārmaiņu un oglekļa emisiju jomā izvirzīto mērķu sasniegšanā, kodolenerģijas drošība, kā arī pārredzamība un gatavošanās ārkārtas situācijām ⁽²⁾.

2.4.8. Komiteja pauž atzinību par Komisijas nodomu nodrošināt saskaņotību un papildināmību ar Kaimiņattiecību, attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības instrumentu, kodolenerģijas jomā īstenojot arī darbības, kas papildina tā plašākos mērķus, galvenokārt saistībā ar kodolenerģijas izmantošanu miermīlīgiem mērķiem saskaņā ar attīstības sadarbības un starptautiskās sadarbības politiku par labu veselības, lauksaimniecības, rūpniecības un sociālajiem projektiem, kuri risina jautājumus, kas saistīti ar kodolnegadījumu sekām. Taču nav skaidrs, kā ar pieejamo budžetu un pastāvošo institucionālo sistēmu būs iespējams šo nodomu praktiski īstenot.

2.4.9. Ņemot vērā nozīmīgās globālās problēmas, kas saistītas ar kodolenerģiju, un daudzos kodolobjektus ES kaimiņvalstīs, komiteja uzskata, ka 300 miljonu EUR (faktiskajās cenās) lielais finansējums, kas paredzēts minētās regulas īstenošanai 2021.–2027. gadā, ir vairāk nekā nepietiekams.

Briselē, 2018. gada 12. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽²⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums "Kodoljomas pārskata programma", ziņotājs Brian Curtis, pieņemts 2016. gada 22. septembrī (OV C 487, 28.12.2016., 104. lpp.).